

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:

ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต

Conflict Issues over the Land Use among the Sea Nomads Ethnic Groups in
Thailand: The Root of the Battle in Maintaining
Customary Land Tenure

วิชชากร พรกำเหนิดทรัพย์^{๑*}

Vitchakorn Phonkumnerdsub^{๑*}

^๑ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย

^๑Department of Urban and Regional Planning, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University, Thailand

*Corresponding Author. E-mail: vichkhon@gmail.com

Received: June 12, 2024

Revised: May 14, 2025

Accepted: June 4, 2025

บทคัดย่อ

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นหนึ่งในปัญหาที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย โดยบทความนี้มุ่งอธิบายและเปรียบเทียบปรากฏการณ์ ตลอดจน เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยจำนวน 46 ชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการศึกษา 2 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์ (interview) และการวิเคราะห์เอกสาร (documentary research) โดยข้อมูลที่รวบรวมได้จะถูกนำไปวิเคราะห์ใน 2 รูปแบบ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ (comparative research) ทั้งนี้ ผลการศึกษา พบว่า ต้นตอของปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ 1) การออกเอกสารสิทธิถือครองที่ดิน 2) การประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) การเข้ามาของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว และ 4) การเกิดเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัย (สึนามิ) โดยเมื่อพิจารณาการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม พบว่า ปัญหาความขัดแย้งส่วนใหญ่ร้อยละ 62.50 อยู่ในที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้ รองลงมา คือ ที่ดินประเภทอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว (ร้อยละ 12.50) และที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย (ร้อยละ 8.93) โดยคู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล คือ รัฐ (ร้อยละ 56.79) รองลงมา คือ เอกชน (ร้อยละ 41.98) และวัด (ร้อยละ 1.23) ซึ่งปัญหาและการแสดงออกของความขัดแย้ง สามารถจำแนกออกเป็น 3 พื้นที่ คือ พื้นที่ทำกิน พื้นที่อยู่อาศัย และสุสานและพื้นที่จิตวิญญาณ เมื่อพิจารณาถึงระดับการมีส่วนร่วม พบว่า ชุมชนชาวเลในประเทศไทยส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับของการปกป้องหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น

(placation) โดยพบได้ทั้งสิ้นจำนวน 32 ชุมชน และระดับความร่วมมือหรือการเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา/เจรจาต่อรอง (partnership) โดยพบได้ทั้งสิ้น 14 ชุมชน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีตโดยถอดกระบวนการจากแนวทางการต่อสู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยซึ่งสรุปได้ว่าเป็นการใช้เครื่องมือ 3 ส่วนประกอบกัน คือ ต้นทุนทางสังคม ต้นทุนทางการเมือง และการสร้างบทบาทและตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยเพื่อการสร้างเครือข่าย การสร้างความชอบธรรม และการเพิ่มอำนาจต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต

ABSTRACT

Land use conflict represents one of the critical problems among Sea Nomads Ethnic Groups in Thailand. This article aims to explain and compare events as well as recommend guidelines to resolve land use conflict among 46 communities of Sea Nomads Ethnic Groups in Thailand. The method used in this research is qualitative research, which includes both primary data and secondary data. Two of the techniques used were interview and documentary research. Data collected were analysed through two methods: content analysis and comparative research. Findings revealed that the root cause of land use conflicts among Sea Nomads Ethnic Groups in Thailand are categorised into four issues 1) issuance of land ownership document, 2) declaration of a national park and protected areas, 3) tourism promotion policy, and 4) the 2004 Tsunami. When reviewing the land use according to the Comprehensive Plan, a majority of land use conflicts were found in forest conservation areas, accounting for 62.50 percent, followed by natural and environmental conservation for tourism areas at 56.79 percent, and low-density residential areas at 8.93 percent. The conflict parties involving Sea Nomads Ethnic Groups include government authorities, accounting for 56.79 percent, followed by private developers at 41.98 percent, and the temple at 1.23 percent respectively. Problems and conflict expressions over land use were classified into three areas which are agricultural land, residential and ancestral graves area, and spiritual sites. By assessing a level of community engagement, evidence showed that the level of engagement in thirty-two Sea Nomads communities was limited to placation, while only fourteen communities were partnership. Furthermore, the researcher proposed guidelines for gaining customary land tenure based on lessons learned from the experiences of Sea Nomads Ethnic Groups in Thailand. This approach can be summarised into three tools: 1) social capital, 2) political capital, and 3) recognition of roles and identities. By establishing roles and identities within Sea Nomads Ethnic Groups, communities can build networks, legitimacy, and increase negotiating power when demanding customary land tenure.

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง การใช้ประโยชน์ที่ดิน กลุ่มชาติพันธุ์ ชาวเล การถือครองที่ดินตามจารีต

Keywords: Conflict, Land Use, Ethnic Group, Sea Nomad Ethnic Group, Customary Land Tenure

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชชากร พรกำเหน็ดทรัพย์

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นหนึ่งในปัญหาที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย สืบเนื่องมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมีแนวคิดของการแบ่งปันการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากแนวคิดดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุของการถูกกีดกันและถูกผลักออกจากพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน เนื่องจาก ระบบความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ถูก ระบบแนวคิดของการออกเอกสารสิทธิที่ดินที่เกิดขึ้นในประเทศไทยผลักพวกเขาออกจากสังคม อันส่งผลให้เกิดการอ้างสิทธิในที่ดินอันนำมาซึ่งการต่อสู้เพื่อแย่งพื้นที่ อันเป็นประเด็นปัญหาความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลาอย่างยาวนาน

ประเด็นความขัดแย้งดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองอำนาจ ระดับของความรุนแรง กระบวนการแก้ไข ปัญหา และแนวทางการหาทางออกที่มีความแตกต่างกันในแต่ละบริบทของพื้นที่ซึ่งมีความน่าสนใจถึงการศึกษา ลักษณะ วิธีการ และรูปแบบของกระบวนการดังกล่าว อันสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวเลในแต่ละพื้นที่ กระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับ ตลอดจน แนวทางการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต (customary land tenure)

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นถึงสาเหตุและปรากฏการณ์ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยในแต่ละพื้นที่เพื่อเปรียบเทียบกันและนำมาซึ่งการสรุปลักษณะของความขัดแย้ง ตลอดจน แนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการต่อสู้เพื่อเป็นทางออกของปัญหาอันนำไปสู่การได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีตร่วมด้วย

วัตถุประสงค์ของบทความ

- 1) อธิบายและเปรียบเทียบปรากฏการณ์ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย
- 2) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการศึกษา 2 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์ (interview) และการวิเคราะห์เอกสาร (documentary research) โดยข้อมูลที่รวบรวมได้จะถูกนำไปวิเคราะห์ใน 2 รูปแบบ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ (comparative research) โดยการศึกษาเป็นการแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างและจุดร่วมของปัญหา ตลอดจน แนวทางการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวต่อไป

บททวนวรรณกรรม

ความขัดแย้ง คือ ความไม่เห็นพ้องต้องกันหรือสภาวะความไม่ลงรอยกัน หรือความเป็นปรปักษ์กันระหว่างบุคคล 2 กลุ่มขึ้นไป เนื่องจาก วัตถุประสงค์ที่ไม่สามารถเข้ากันได้ ซึ่งเป็นความไม่เห็นพ้องต้องกันด้านความปรารถนา ความต้องการ ความเชื่อ ค่านิยม หรือทัศนคติ (Ting-Toomey, 1985) โดยความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยมีองค์ประกอบของความขัดแย้ง 4 ประการ คือ 1) คู่แฉ่งความขัดแย้ง (parties) คือ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลที่มีต่อรัฐ เอกชน และวัด 2) ประเด็นความขัดแย้ง (issues) คือ ความขัดแย้งกันของแนวคิดของการถือครองที่ดินตามกฎหมาย (statutory land tenure) และแนวคิดของการถือครองที่ดินตามจารีต 3) สภาพแวดล้อมของความขัดแย้ง (environment) คือ บริบทสังคมในประเทศไทยเป็นสังคมที่ยึดถือสิทธิความเป็นเจ้าของที่ดินโดยอาศัยหลักฐานแสดงการครอบครองที่มีลายลักษณ์อักษรอันขัดต่อความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลที่ว่า “ทรัพยากรในธรรมชาติล้วนไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ” และ 4) พฤติกรรมความขัดแย้ง (behavior) มีตั้งแต่การข่มขู่ หลอกล่อ ใช้กำลัง และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ตลอดจน การแสดงอิทธิพลเชิงบังคับ เป็นต้น (Bercovitch, Zartman, & Kremenyuk, 2009)

เมื่อพิจารณาในระดับความรุนแรง (violence) ของความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย หรือระดับการคลาไคลของความขัดแย้งซึ่งเป็นการต่อสู้เพื่อพ้นจากภาวะที่ไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งได้อีกแล้ว โดยเป้าหมายคือการเอาชนะและข่มขู่ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557) ซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเป็นฝ่ายถูกรกระทำให้รับความเจ็บปวด สูญเสีย และรังแก อันส่งผลให้ปัญหาความขัดแย้งเพิ่มระดับความรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้ ระดับความรุนแรงของปัญหาลกลับเพิ่มมากขึ้นด้วยการต่อสู้กลับเพื่อการเรียกร้องให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต โดยแนวคิดการถือครองที่ดินตามจารีต หรือ Customary land tenure เป็นการถือครองที่ดินที่ไม่มีขอบเขตกรรมสิทธิ์ หรือหลักฐานทางกฎหมาย โดยพื้นที่ดังกล่าวมีความเปราะบาง คือ มักเกิดข้อพิพาทเนื่องจากไม่มีการระบุอย่างชัดเจน การถือครองอาจซ้อนทับกันหรือมีสิทธิในที่ดินตามจารีตประเพณี (Besteman, 1994) ทั้งนี้ การเรียกร้องที่ดินตามจารีตมีขั้นตอนหลายระดับ มีพลวัต มีการต่อรอง และความสัมพันธ์ทางสังคม (Ubink, 2008) อย่างไรก็ตาม การเรียกร้องสิทธิในที่ดินตามจารีตเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนที่มีรูปแบบและแนวทางที่หลากหลายขึ้นกับบริบทของพื้นที่ โดยแนวทางหลัก คือ การกระจายสิทธิและการแบ่งปัน (King, 1971) ซึ่งความพยายามต่อสู้เพื่อแนวทางดังกล่าวจำเป็นต้องใช้แนวทางการจัดการความขัดแย้งในการดำเนินการดังกล่าว

ทั้งนี้ แนวทางการจัดการความขัดแย้ง (conflict management) เชื่อว่า เป็นการบริหารความขัดแย้งที่มีวิธีการในการจำกัดผลเชิงลบและเพิ่มมุมมองความขัดแย้งเชิงบวก โดยสอดคล้องกับการแก้ไขความขัดแย้ง (conflict resolution) ที่มีวิธีการ คือ 1) การเจรจาต่อรอง (negotiation) เป็นแนวทางปฏิสัมพันธ์ที่คู่กรณีนำมาใช้เพื่อบรรลุความต้องการของตน โดยจำแนกเป็น การเจรจาต่อรองแบบแบ่งสรร (distributive negotiation) และการเจรจาต่อรองแบบบูรณาการ (integrative negotiation) 2) การไกล่เกลี่ยคนกลาง (mediation) เป็นเครื่องมือแทรกแซงความขัดแย้งที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่ใช่ผู้ตัดสินใจแก้ปัญหา แต่เป็นผู้ช่วยเหลือคู่กรณี และ 3) อนุญาโตตุลาการ (arbitration) เป็นการจัดการกับความขัดแย้งโดยพึ่งพาอำนาจศาล ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ สามารถพบการแก้ไขความขัดแย้งในทุกรูปแบบ (Galtung, 2009)

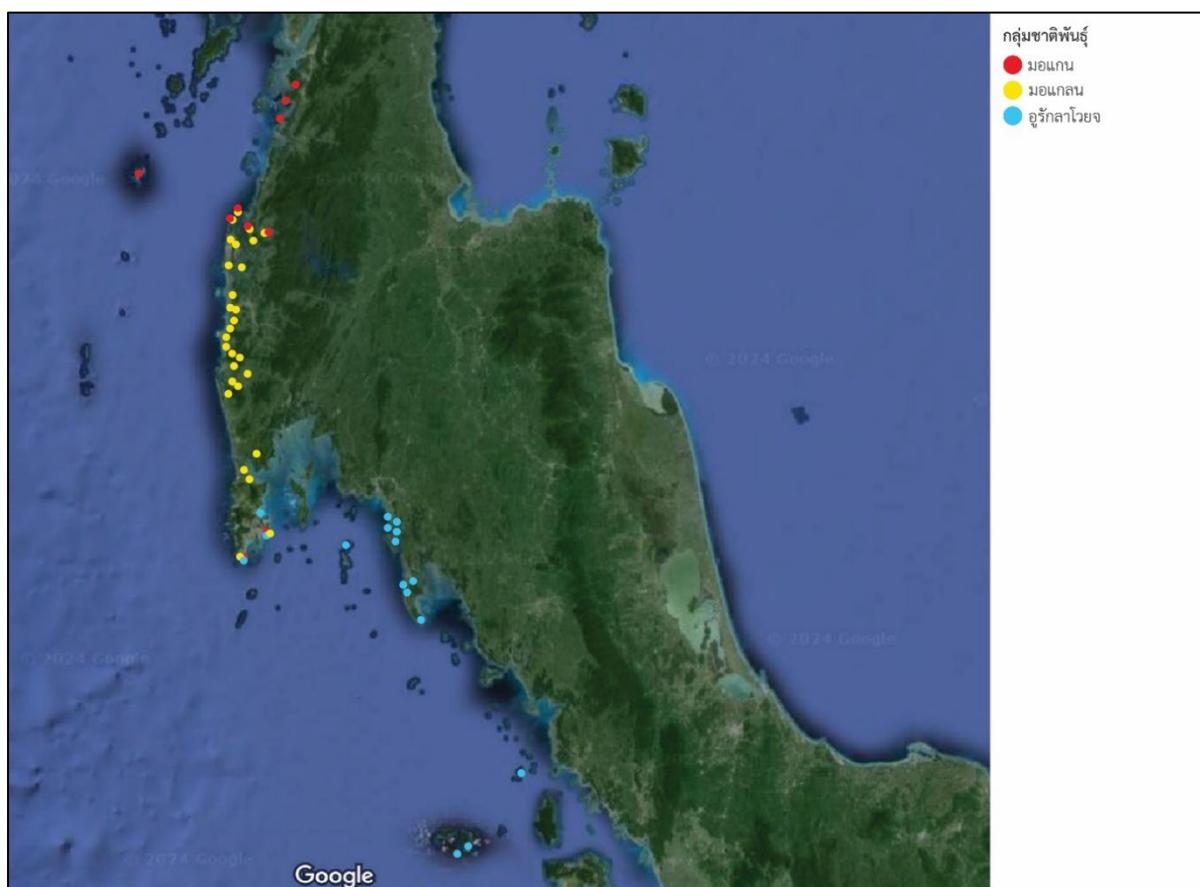
ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชาการ พรกำแหงศรพิชญ์

ปัญหาการใช้พื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย

1) การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับระบบนิเวศชายฝั่งทะเล จัดอยู่ในกลุ่มสังคมล่าสัตว์และเก็บอาหารตามธรรมชาติ มีแหล่งอิงอาศัยและทำมาหากินในเขตชายฝั่งทะเลอันดามัน โดยมีการทำประมงพื้นบ้านเป็นหลัก (นฤมล อรุโณทัย และคณะ, 2557) โดยกลุ่มชาวเลในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- 2) กลุ่มมอแกน (moken) มีจำนวนประมาณ 1,000 คน อาศัยอยู่บริเวณจังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ต
- 3) กลุ่มมอกลน (moklen) มีจำนวนประมาณ 4,000 คน อาศัยอยู่บริเวณจังหวัดพังงา และภูเก็ต
- 4) กลุ่มอูรักลาโว้ย (uraklavoi) มีจำนวนประมาณ 7,000 คน อาศัยอยู่บริเวณจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และสตูล

ภาพที่ 1 แสดงการกระจายตัวของที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลแต่เดิมมีการอพยพเร่ร่อนไปบนท้องทะเลเรียกว่า Sea Gypsy ต่อมาเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานแบบรวมกลุ่ม (cluster settlement) กระจุกตัวรวมกลุ่มกันในพื้นที่ตามแนวชายฝั่งทะเลอันดามัน ประกอบไปด้วย 46 ชุมชน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, 2567) และมีรูปแบบการใช้ประโยชน์พื้นที่โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 5 พื้นที่สำคัญ คือ พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน พื้นที่พิธีกรรม (พื้นที่ทางจิตวิญญาณ) พื้นที่ใช้ประโยชน์ และพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งแต่ละพื้นที่มีความสำคัญดังนี้

- 1) พื้นที่อยู่อาศัย: เป็นพื้นที่ตั้งของบ้านเรือน มีลักษณะโครงสร้างของบ้านแบบกิ่งถาวร และมีพื้นที่ใช้สอยขนาดกะทัดรัด โดยกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลใช้ในการตั้งถิ่นฐานชุมชน
- 2) พื้นที่ทำกิน: ประกอบไปด้วย พื้นที่ทำการประมงพื้นบ้าน พื้นที่เพาะปลูก และพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งครอบคลุมทั้งพื้นที่ทางทะเล ชายฝั่ง และแผ่นดิน
- 3) พื้นที่พิธีกรรม (พื้นที่ทางจิตวิญญาณ): เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ประกอบด้วย ป่าช้า สุสานบรรพบุรุษ (ชาวเลอุรักลาโว้ยเรียกว่า “ยีไร” ชาวมอแกนเรียกว่า “ป่าเหลว” ชาวปักขไต้เรียกว่า “เปลว” ชาวมุสลิมเรียกว่า “กูโบร์”) ศาลสักการะ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่หน้าชายหาด และอื่น ๆ โดยพื้นที่นี้ถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเฉพาะพิเศษของพื้นที่
- 4) พื้นที่ใช้ประโยชน์: เป็นพื้นที่ที่ชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรม
- 5) พื้นที่อนุรักษ์: เป็นพื้นที่ที่ชุมชนกำหนดให้เป็นพื้นที่ที่มีการบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ตามวิถีวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชุมชน

อย่างไรก็ตามนั้น การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยนั้น ถูกจำแนกออกเป็น 3 ประเภทตามการถือครองที่ดิน ได้แก่ การมีที่ดินถือครอง การมีเอกสารสิทธิ และการตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่รัฐ โดยชาวมอแกนมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่รัฐร้อยละ 100 ชาวมอแกน มีการมีที่ดินถือครองและการตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่รัฐอย่างละร้อยละ 50 และชาวอุรักลาโว้ยมีที่ดินถือครองร้อยละ 70 มีเอกสารสิทธิร้อยละ 50 และมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่รัฐร้อยละ 50 สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1 (มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม และคณะ, 2561)

ตารางที่ 1 แสดงการถือครองที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	การถือครองที่ดิน (ร้อยละ)		
	การมีที่ดินถือครอง	การมีเอกสารสิทธิ	การตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่รัฐ
มอแกน	-	-	50
มอแกน	50	50	50
อุรักลาโว้ย	70	-	100

จะเห็นได้ว่า จากรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลนั้นมีการกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลทางภาคใต้ของประเทศไทยเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวจึงเกิดการซ้อนทับของการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ กล่าวคือ เป็นพื้นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ซึ่งจัดเป็นกลุ่มคนท้องถิ่น และเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ในหลายพื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลตั้งถิ่นฐานอยู่นั้น ถูกประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีกฎหมายและข้อบังคับจำนวนมากที่ส่งผลกระทบต่อ การดำรงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย อันสาเหตุเหล่านี้นำมาซึ่งความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินต่อไป

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชาการ พรกำแหงนครินทร์

ต้นตอของความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย

ความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยนั้นมีความน่าสนใจมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่น เนื่องจากพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมีการปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ซ้อนทับกัน ในหลายระดับ อันส่งผลให้ปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างเด่นชัดเป็นอย่างมาก ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนั้นสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและรูปแบบการต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน โดยสามารถสรุปต้นตอของปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยออกเป็น 4 ประเด็น ได้ดังต่อไปนี้

1) การออกเอกสารสิทธิถือครองที่ดิน

จุดเริ่มต้นของปัญหาเกิดขึ้นจากการค้นหาจุดเริ่มต้นของการอ้างสิทธิในที่ดิน โดยกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในหลายพื้นที่ถูกจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินให้เข้าไปตั้งถิ่นฐาน ประโยชน์หนึ่ง คือ การอ้างสิทธิเหนือดินแดนความเป็นเอกราชของรัฐสยามและความเป็นพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย ซึ่งต่อมาในยุคของการประกาศให้ใช้พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 นั้นได้เปลี่ยนแปลงแนวความคิดถือครองที่ดินจากการครอบครองด้วยการตั้งถิ่นฐานเป็นการอ้างสิทธิจากหลักฐานทางกฎหมาย ซึ่งขัดต่อความเชื่อและแนวคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ประกอบกับ ความไม่รู้เท่าทันหนังสือและกฎหมาย จึงทำให้เกิดการถูกหลอกล่อจากนักการเมืองท้องถิ่น นายทุน หรือผู้มีอิทธิพลในหลายพื้นที่ให้สำรวจพื้นที่เพื่อออกเอกสารสิทธิซึ่งในยุคแรกเป็นแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) ซึ่งทำให้สิทธิในการครอบครองที่ดินขัดแย้งกับลักษณะการตั้งถิ่นฐานจากสภาพความเป็นจริง เพราะลักษณะของการอ้างสิทธิเปลี่ยนแปลงไป

ไม่เพียงแต่เท่านั้น ความขัดแย้งของการออกเอกสารสิทธิถือครองที่ดินได้เพิ่มระดับความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงจากแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) เป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3) ซึ่งทำให้หลายพื้นที่เกิดการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ครอบครองตามเอกสารสิทธิ โดยปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น ความบกพร่องของเครื่องมือในการออกเอกสารสิทธิ การไม่โปร่งใสของการดำเนินการ และอิทธิพลของท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลโดยสะท้อนออกมาในหลากหลายปรากฏการณ์ นอกจากนี้ ในหลายพื้นที่ปัญหาการออกเอกสารสิทธิถือครองที่ดินได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอย่างรุนแรง ยกตัวอย่างความขัดแย้งของการออกเอกสารสิทธิถือครองที่ดินที่เกิดขึ้นที่พื้นที่ชุมชนชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ที่กลุ่มนายทุนได้ทำประตูรั้วปิดทางเข้าออกทางเดินเข้าโรงเรียนและทางเดินลงหาด ซึ่งเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมและพื้นที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล อันส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตนั้น โดยระบุว่า

“ปกติชาวบ้านใช้เส้นทางนี้เป็นเส้นทางหลักในการเข้าโรงเรียน ออกทะเลเพื่อไปสูดอากาศหายใจ พอปิดทางเข้าชาวบ้านเลยเรียกร้อง เลยเป็นประเด็นเพราะไม่สามารถทำอะไรได้ กลายเป็นปัญหาใหญ่มาก พี่ยังไปเถียงต่อหน้าศาลเลยว่า ซื่อที่ดินทับเส้นทางสาธารณะได้อย่างไร ตรงนี้ถือว่าที่ดินอยู่ในพื้นที่โรงเรียน ซึ่งน่าจะเป็นความผิดพลาดของการวัดของกรมธนารักษ์ เพราะ ในปี พ.ศ. 2551 วัดไป 6 ไร่ 3 งาน ต่อมาวัดใหม่เหลือแค่ 5 ไร่ 1 งาน โดยกรมธนารักษ์บอกว่า ทะเลกัดเซาะไป”

(อาทิษฐ์ ทะเลลึก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 พฤษภาคม 2567)

2) การประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยในหลายพื้นที่ เนื่องจาก ตลอดแนวชายฝั่งทะเลอันดามันนั้น มีเขตพื้นที่อนุรักษ์กระจายตัวกันอยู่หลายพื้นที่ซ้อนทับกับพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเป็นจำนวนมาก ซึ่งประเด็นดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล เนื่องจากมีความขัดแย้งในการตั้งถิ่นฐานเพื่อการอยู่อาศัยและการประกอบพื้นที่ทำกิน โดยกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลนั้นกลายเป็นผู้บุกรุกพื้นที่แม้ว่าจะมีการอยู่อาศัยมาในพื้นที่ก่อนหน้าที่จะมีการประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นปัญหาของการบุกรุกพื้นที่ อาทิ ป่าชายเลน ชายหาด ทะเล ป่าไม้ และปัญหาความขัดแย้งระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐและกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมาอย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่าง กรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของพื้นที่ชุมชนชาวเลเกาะอาดัง จังหวัดสตูล โดยระบุว่า

“สมัยก่อนอยู่ที่อาดังมีความอุดมสมบูรณ์ ชาวเลจึงเรียกร่องเพราะเขาอยู่มาก่อนมีการประกาศตั้งแต่ปู่ย่า ตา ยาย พอประกาศแล้วเริ่มขับไล่ชาวเลมาอยู่หลีเป๊ะ แต่พ่อของพี่ยอมสู้ไม่ไปไหน ต่อยู่อุทยานฯ เอมิดพร้าวสู้ต่อมาเขายอมปักหมุดให้เพราะไปขอที่กรมว่าอุทยานฯ ขับไล่ชาวเล มี 2 อ่าวที่ยอมสู้ตลอด เลยยอมอนุมัติให้ คืออ่าวตะโล๊ะปุยะและอ่าวตะโล๊ะจ๊องัน”

(สายใจ หาญทะเล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 พฤษภาคม 2567)

3) การเข้ามาของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว

ชายฝั่งทะเลอันดามันเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยจึงทำให้เกิดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงปี พ.ศ. 2530 ซึ่งจากนโยบายดังกล่าวได้ถูกถ่ายล้าดัดลงในการดำเนินการซึ่งทำให้หลายพื้นที่ที่เป็นพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลได้รับผลกระทบ โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เกิดขึ้น นำมาซึ่งความขัดแย้งของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่สะท้อนในหลากหลายรูปแบบของปัญหา โดยผู้วิจัยสามารถจำแนกออกเป็น 3 ปัญหาสำคัญ ดังต่อไปนี้

3.1) การแก่งแย่งพื้นที่จากพื้นที่ครอบครองของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเพื่อนำมารองรับการท่องเที่ยว

ปัญหาดังกล่าวสะท้อนเด่นชัดในหลายพื้นที่ อาทิ การถูกรื้อและทำลายพื้นที่ทางจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล เช่น ปัญหานายทุนอ้างกรรมสิทธิ์ที่ดินชุมชนและสุสานที่ชุมชนชาวเลเกาะเหลา จังหวัดระนอง ปัญหารุกที่ดินสุสานที่ชุมชนชาวเลปากวิป จังหวัดพังงา เป็นต้น โดยแสดงออกถึงปัญหาของความขัดแย้งโดยการที่กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลถูกข่มขู่คุกคามให้รื้อสุสานและการถูกลอบทำร้าย ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งอย่างมีนัยสำคัญจากบทสัมภาษณ์ที่ระบุว่า

“สุสานมีข้อพิพาทกับนายทุนหลายที่ เนื่องจากมีความทับซ้อนกับเอกชน เพราะเอกชนบอกว่าที่ดินของเราเข้าไปในที่ดินของเขา แต่เราบอกไม่ใช่ เพราะเรามีหลักฐานเป็น น.ส.3 ซึ่งเขาก็มี ซึ่งก็ไม่มีใครถูกใครผิด และที่ของเขาก็ล้ำเข้ามาในเขตที่ดินสุสานและเป็นข้อพิพาท โดยนายอำเภอคนก่อนทำเรื่องนี้และโดนย้าย พอโดนย้ายเรื่องก็เงียบ”

(เด็ยว ทะเลเล็ก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 พฤษภาคม 2567)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชชากร พรกำเหน็ดทรัพย์

3.2) การประกาศใช้เป็นพื้นที่ตามผังเมืองรวมเป็นพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ลักษณะของปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนผ่านนโยบายการประกาศใช้ผังเมืองรวม เพื่อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนชาวเลบ้านทับตะวัน ชุมชนชาวเลบ้านบนไร่ และชุมชนชาวเลบ้านปากวิป จังหวัดพังงา ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ถูกประกาศให้เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามผังเมืองรวมจังหวัดพังงา พ.ศ. 2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) โดยประเด็นดังกล่าวสะท้อนผ่านการเปิดช่องว่างให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้อาคารเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่อันทำให้เกิดผลกระทบต่อการจัดถิ่นฐานและการทำมาหากินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ที่ระบุว่า

“ที่จริงชาวบ้านไม่รู้หรือกว่าที่ดินของเราประกาศอยู่ในเขตพื้นที่การท่องเที่ยว ชาวบ้านไม่รู้เรื่องผังเมือง พวกเราต้องพยายามหาข้อมูลเอง โดยรัฐพยายามจะผลักเราออกจากการท่องเที่ยว เช่น ทานายทุนมาซื้อที่ดินของชาวบ้านออกนโยบายเพื่อไล่เราออก เช่น ไม่ให้เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เราเลยต้องมาคิดวิธีที่จะทำยังไงให้ชุมชนของเราอยู่ในวิถีการท่องเที่ยวที่ไม่ขัดแย้ง เลยมาทำมอแกลนพาเที่ยว”

(อรรธรณ หาญทะเล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 พฤษภาคม 2567)

3.3) การเปลี่ยนแปลงสภาพวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเพื่อรองรับกิจกรรมจากการท่องเที่ยว

กระแสการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม (cultural tourism) ในรูปแบบเรียนรู้วิถีชีวิตนั้นเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเพื่อรองรับกิจกรรมจากการท่องเที่ยว แม้ว่า การท่องเที่ยวดังกล่าวจะนำมาซึ่งการจ้างงานและรายได้ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล แต่ผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้น คือ การได้รับผลกระทบจากสิ่งเร้าจากวัฒนธรรมภายนอกทำให้เกิดความอ่อนไหวประาะบาง (vulnerability) ของชุมชนอันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการรับรู้ทางวัฒนธรรมที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป สะท้อนผ่านประโยชน์ใช้สอยอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่ต้องจัดเตรียมเพื่อรองรับกิจกรรมจากการท่องเที่ยว

ยกตัวอย่างเช่น หมู่บ้านชุมชนมอแกนหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ที่มีการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเข้าชมวิถีชีวิตชุมชนดังกล่าว โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมดังกล่าวนี้ ทำให้วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลถูกรบกวน สะท้อนผ่านบทสัมภาษณ์ที่ระบุว่า

“เขาอยู่ในที่อุทยานฯ ทั้งเกาะ เขาต่อรองให้ชาวบ้านได้มากที่สุด มีคนเข้าไปอยู่กับชาวเลที่นี้เยอะ เข้าไปรบกวนชาวเลสอนให้เขาทำนู่นทำนี่ บางทีไม่คำนึงถึงวิถีชีวิตเขา ทำให้ชาวเลบางส่วนเปลี่ยนวิถีชีวิตไป เพราะดั้งเดิมเขาเป็นชาวประมง”

(อรรธรณ หาญทะเล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 พฤษภาคม 2567)

4) การเกิดเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัย (สึนามิ)

ความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยทวีความรุนแรงมากขึ้น ภายหลังการเกิดเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัย (สึนามิ) ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเด่นชัดเพิ่มมากขึ้นและปรากฏสูญตายของสังคม ซึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อความเสียหายของบ้านเรือนเหล่านั้นเป็นอย่างมาก ประกอบกับรัฐมีแผนการฟื้นฟูเศรษฐกิจท่องเที่ยวอันตามันอย่างเร่งด่วน การท่องเที่ยวขยายตัวอย่างรวดเร็ว เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้นายทุนหรือเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินตามกฎหมาย

ในหลายพื้นที่เข้ามาอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของพื้นที่ โดยอาศัยโฉนดที่ดินเป็นหลักฐานแสดงการครอบครองที่ดินที่มี
ลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลไม่สามารถกลับเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่อยู่อาศัยเดิมอันส่งผล
กระทบต่อพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณ โดยปัญหาดังกล่าวได้สะท้อนผ่านรูปแบบของความขัดแย้ง
ในหลายพื้นที่ สะท้อนผ่านบทสัมภาษณ์ที่ระบุว่า

“ที่ผ่านมาชาวเลเชื่อว่าที่ดิน น้ำ อากาศไม่มีเจ้าของ เราปลูกบ้านด้วยการครอบครองพื้นที่ ต่อมาลีนาขึ้นมา
ทุกคนต้องรู้ว่าที่ดินต้องมีของตัวเอง ต้องมีเอกสารสิทธิ ถ้าไม่มีเท่ากับเราไม่มีที่ดิน โดยชาวเลเกิดปัญหาขึ้นพร้อม ๆ กัน
เรื่องมันดังมาก ผุดขึ้นมาจิ้งหะวะนั้นพอดีหลังลีนา มีโดยรัฐบอกว่าอยู่ในพื้นที่ของรัฐ เขาจะเอาไปสร้างโรงแรมเอกชน
เราก็กลายเป็นผู้บุกรุก”

(อรวรรณ หาญทะเล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 พฤษภาคม 2567)

ต้นตอของความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยมีสาเหตุมาจาก
ประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น แต่ความแตกต่างในผลลัพธ์ของปรากฏการณ์ความขัดแย้งในแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกัน
ตามแต่ละบริบทของพื้นที่ ซึ่งมีความน่าสนใจถึงความแตกต่างและจุดร่วมของปัญหา ตลอดจน แนวทางการแก้ไข
ปัญหาความขัดแย้งซึ่งจะอธิบายในหัวข้อต่อไป

ผลการศึกษา: “ปรากฏการณ์ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน” ต้นตอของการต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต

ความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยเป็นการต่อสู้กันอย่างเข้มข้น
ระหว่างแนวคิดของการถือครองที่ดินตามกฎหมายและแนวคิดของการถือครองที่ดินตามจารีต โดยผู้วิจัยได้สร้างกรอบ
ของการศึกษาเพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ปัญหาความขัดแย้งและการต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครอง
ที่ดินตามจารีตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย โดยได้สะท้อนผ่านรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม
ประเด็นปัญหาพื้นที่ การแสดงออกของความขัดแย้ง ลักษณะของการแก้ไขปัญหา และระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์
ชาวเลในประเทศไทย โดยได้ทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบเพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงพลวัตของปัญหา จุดร่วม และ
ความแตกต่างในแต่ละประเด็นตามแต่ละบริบทของพื้นที่ทั้ง 46 ชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย
โดยจากการศึกษาและการสัมภาษณ์แกนนำชุมชนแต่ละพื้นที่ สามารถสรุปข้อมูลเพื่อแสดงให้เห็นถึงรายละเอียด
ในแต่ละประเด็น โดยแสดงดังตารางที่ 2

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชาการ พรกำเหนิดทรัพย์

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย

ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
เกาะเหลา (มอแกน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตป่าชายเลน สุสานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ พื้นที่สุสานที่ฝังมาหลายชั่วคน มีเนื้อที่รวมประมาณ 4 ไร่ มีสภาพอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน เอกชนอ้างเอกสารสิทธิ น.ส.3 การออก ส.ค. 1 ในพื้นที่รัฐ	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ มีความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย นายทุนอ้างกรรมสิทธิ์ที่ดินสุสาน ออกประกาศว่าไม่อนุญาตให้ฝัง ถ้าไม่ทำตามจะดำเนินคดี ถูกข่มขู่คุกคามขูดรีดสุสาน	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ เสนอ คทช. เรื่องที่อยู่อาศัย คณะกรรมการขับเคลื่อนการฟื้นฟูวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลและชาวกะเหรี่ยงเข้ามาช่วยจัดการ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะระนอง กองทัพเรือ และชาวเลร่วมกันตรวจสอบและกันแนวเขตเป็นพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล (ประเภทสุสาน) พร้อมทั้งจัดทำประกาศสาธารณะ และป้ายแจ้งให้เป็นที่รับรู้ไม่ให้รบกวน	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
เกาะช้าง (มอแกน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่ที่คาทอลิกซื้อให้อยู่อาศัย ซึ่งไม่มีความชัดเจนเรื่องเอกสารสิทธิเพราะไม่มีใบรับรองเอกสารสิทธิ สุสานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ พื้นที่สุสานที่ฝังมาหลายชั่วคน มีเนื้อที่รวมประมาณ 4 ไร่ มีสภาพอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ มีความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย นายทุนอ้างกรรมสิทธิ์ที่ดินสุสาน ออกประกาศว่าไม่อนุญาตให้ฝัง ถ้าไม่ทำตามจะดำเนินคดี ถูกข่มขู่คุกคามขูดรีดสุสาน	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะระนอง กองทัพเรือ และชาวเลร่วมกันตรวจสอบและกันแนวเขตเป็นพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล (ประเภทสุสาน) พร้อมทั้งจัดทำประกาศสาธารณะ และป้ายแจ้งให้เป็นที่รับรู้ไม่ให้รบกวน	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
เกาะพยาม (มอแกน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่ที่คาทอลิกซื้อให้อยู่อาศัย ซึ่งไม่มีความชัดเจนเรื่องเอกสารสิทธิเพราะไม่มีใบรับรองเอกสารสิทธิ สุสานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ พื้นที่สุสานที่ฝังมาหลายชั่วคน มีเนื้อที่รวมประมาณ 4 ไร่ มีสภาพอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ มีความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะระนอง กองทัพเรือ และชาวเลร่วมกันตรวจสอบและกันแนวเขตเป็นพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล (ประเภทสุสาน) พร้อมทั้งจัดทำประกาศสาธารณะ และป้ายแจ้งให้เป็นที่รับรู้ไม่ให้รบกวน	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
 ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
 วิชากร พรกำเหนิดทรัพย์

ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
			พื้นที่ทำพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษพื้นที่อยู่ในเขตป่าสงวน ขาดการบูรณะให้สมกับเป็นพื้นที่ทางจิตวิญญาณเหมือนศาสนสถานอื่น ๆ			
เทพประทาน (มอแกนและมอแกลน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ป่าสงวนแห่งชาติและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ที่อยู่อาศัยเป็นเอกชนซื้อที่ดินให้อยู่ (คาทอลิก) แต่ยังคงไม่มีความมั่นคง สุสานมีข้อพิพาทเพราะตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนที่อนุโลมให้ใช้ได้	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ มีความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย ขึ้นศาล	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ การพิพาทภายในชั้นศาล	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
ตะกุกา (มอแกนและมอแกลน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ป่าสงวนแห่งชาติและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่ป่าชายเลน สุสานมีข้อพิพาทเพราะตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนที่อนุโลมให้ใช้ได้	รัฐดำเนินการจับกุม ปรับและดำเนินคดี ขึ้นศาล	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ การแก้ไขระดับนโยบาย การพิพาทภายในชั้นศาล ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
อ่าวน้ำจืด (มอแกนและมอแกลน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ป่าสงวนแห่งชาติและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่ป่าชายเลน สุสานมีข้อพิพาทเพราะตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนที่อนุโลมให้ใช้ได้	รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
เกาะสุรินทร์ (มอแกน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ สุสานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ	รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ต้องรอให้ชาวเลได้ประโยชน์มากที่สุด	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
ชัยพัฒนา (มอแกนและมอแกลน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (มูลนิธิฯ ซื้อพื้นที่ให้อยู่อาศัย) สุสานมีข้อพิพาทเพราะตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนที่อนุโลมให้ใช้ได้	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ มูลนิธิฯ เข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชาการ พรกำเหนิดทรัพย์

ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
ปากจก (ไลอัน) (มอแกน)	ที่ดินประเททอนุรักษ์ป่าไม้ ที่ดินประเททชนบทและ เกษตรกรรม	รัฐ	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตที่ดินรัฐ (องค์กรและทหารสร้างที่อยู่อาศัยให้) สุสานมีข้อพิพาทเพราะตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนที่อนุโลมให้ใช้ได้	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ องค์กรและทหารเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
ท่าแปะไย้อย (มอแกน)	ที่ดินประเททอนุรักษ์ป่าไม้ ที่ดินประเททชนบทและ เกษตรกรรม	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยมีกลุ่มนายทุนเอกชนมากว้านซื้อ สุสานมีข้อพิพาทเพราะตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนที่อนุโลมให้ใช้ได้	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ โดนข่มขู่และหลอกให้เซ็นเอกสาร	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
เทพรัตน์ (มอแกน)	ที่ดินประเททอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ สุสานมีข้อพิพาทเพราะตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนที่อนุโลมให้ใช้ได้	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
ทุ่งดาบ (มอแกน)	ที่ดินประเททชนบทและ เกษตรกรรม	รัฐ	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยมีเอกสารสิทธิแล้ว (น.ส.3 ครอบครองโดยชาวบ้าน) สุสานมีข้อพิพาทเพราะตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนที่อนุโลมให้ใช้ได้	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
ทุ่งออง (มอแกน)	ที่ดินประเททอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน สุสานมีข้อพิพาทเพราะตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนที่อนุโลมให้ใช้ได้	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชากร พรกำแหงนิติทรัพย์

ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
บ้านน้ำเค็ม (มอแกน)	ที่ดินประเภทชุมชน ที่ดินประเภทอนุรักษ์ สภาพแวดล้อม เพื่อการท่องเที่ยว	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์การท่องเที่ยว (เกาะผ้า) ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน แบ่งให้ชาวเลแต่ไม่มีแนวเขตและไม่มีหนังสือที่ชัดเจน สุสานมีข้อพิพาทโดยนายทุนแย่งพื้นที่ (สุสานบางมรวน) สัมปทานเหมืองแร่ทับที่ชุมชน การนำที่ดินไปออกเอกสารสิทธิ นส.3 ก จำนวน 3 แปลง เป็นพื้นที่ 418 ไร่ ครอบคลุมชายหาดแหลมป้อม และหาดหัวชันวา	โดนล้างป่าช้า รัฐเมินเฉยไม่ออกแนวเขตและหนังสือให้ ชุมชนยังไม่เข้มแข็ง	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
บ้านทับตะวัน (มอแกน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ สภาพแวดล้อม เพื่อการท่องเที่ยว	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยมีความมั่นคง สุสานมีข้อพิพาทโดยนายทุนแย่งพื้นที่ (สุสานปากวีป) การออกเอกสารสิทธิที่ดินครอบลงไปบนพื้นที่ที่สัมปทานเหมืองที่อยู่ริมชายฝั่งทะเล การออกเอกสารสิทธิของราชการมีข้อบกพร่อง นำมาสู่ข้อเรียกร้องให้มีการตรวจสอบกระบวนการได้มาซึ่งเอกสารสิทธิที่ดิน	ยึดข้าวของ มีการยิงปืนชูและลอบยิง ปล่อยหมาไล่กัดชาวบ้าน หลังเกิดสึนามิก็มีป้ายมาติดประกาศห้ามบุกรุกพื้นที่ มีชายฉกรรณถือปืนเอ็ม 16 คอยคุ้มกันพื้นที่ให้ไม่มีใครใช้ชุมชน เจ้าของพื้นที่ได้สร้างแนวไม้ไผ่กันแบ่งพื้นที่ระหว่างพื้นที่สาธารณะกับพื้นที่เอกชน บางพื้นที่มีการนำท่อคอนกรีตขวางทางเข้า เริ่มมีการจัดเวรเฝ้ายามป้องกันการลักลอบเข้าใช้ทรัพยากรในพื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ คัดค้านของศาลที่ให้เจรจาไกล่เกลี่ยกันและแบ่งกันใช้ประโยชน์ด้วยกัน ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ การประกาศเขตคุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลแห่งแรกของประเทศไทย มอแกนพาเที่ยว ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	ความร่วมมือหรือ การเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา /เจรจาต่อรอง (partnership)
บนไร่ (มอแกน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ สภาพแวดล้อม เพื่อการท่องเที่ยว	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยมีความมั่นคง สุสานมีข้อพิพาทโดยนายทุนแย่งพื้นที่ (สุสานปากวีป)	หลังเกิดสึนามิก็มีป้ายมาติดประกาศห้ามบุกรุกพื้นที่ มีชายฉกรรณถือปืนเอ็ม 16 คอยคุ้มกันพื้นที่ให้ไม่มีใครใช้ชุมชน รัฐดำเนินการจับกุม ปรับและดำเนินคดี	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ กรมที่ดินสำรวจตรวจสอบการถือครองและใช้ประโยชน์ มอแกนพาเที่ยว	ความร่วมมือหรือ การเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา /เจรจาต่อรอง (partnership)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชาการ พรกำเหนิดทรัพย์

ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
					การประกาศเขตคุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลแห่งแรกของประเทศไทย ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	
ปากวิป (มอแกลน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยมีความมั่นคง สุสานมีข้อพิพาทโดยนายทุนแย่งพื้นที่ (สุสานปากวิป) เหตุการณ์กีดเขาเนื่องจากระบบนิเวศชายหาดเปลี่ยนแปลง และด้วยเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า จึงมีคนที่มีโอกาสนำไปออกเอกสารสิทธิไปนับร้อยไร่	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ ชมุขนานนำ สร้างสถานการณ์ความขัดแย้งโดยส่วนใหญ่อ้างถึงเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ จัดทำขอบเขตและป้ายประกาศสุสานให้ชัดเจน ร่วมกันถางและวัดพื้นที่สุสาน ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	ความร่วมมือหรือการเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา/เจรจาต่อรอง (partnership)
บางขยะ (มอแกลน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยรัฐซื้อให้หลังเกิดสึนามิ สุสานมีข้อพิพาทโดยนายทุนแย่งพื้นที่ (สุสานปากวิป)	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ องค์กรและทหารเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
ทุ่งหว่า (มอแกลน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว	รัฐ วัด	ที่ทำกินอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยมีราชพัสดุพยายามไล่ให้ออกจากพื้นที่ สุสานมีข้อพิพาทโดยวัดจะเอาพื้นที่เป็นพื้นที่จอดรถ (สุสานทุ่งหว่าระเทิง)	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ไม่ให้ชาวเลฝังศพ มีการเอาเจ้าหน้าที่รัฐมาข่มขู่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
บ้านน้ำใส (บ้านเขาหลัก) (มอแกลน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ สุสานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและนายทุนจะแย่งพื้นที่ (สุสานเกาะเตาะ)	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ ความไม่มั่นคงของพื้นที่สุสาน	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
ลำแก่น (มอแกลน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ปิดกั้นเส้นทาง	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
 ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
 วิชาการ พรกำแหงนิติทรัพย์

ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
			▪ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ สปก. ไม่ค่อยมีปัญหา ▪ สุสานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและนายทุนจะแย่งพื้นที่ (สุสานเกาะเตาะ) ▪ มีเอกชนอ้างสิทธิและเข้าครอบครองพื้นที่ศาลบรรพชน			
คลองฉนวน (มอแกน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	▪ ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ▪ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ สปก. และ น.ส.3 ไม่ค่อยมีปัญหา ▪ สุสานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและนายทุนจะแย่งพื้นที่ (สุสานเกาะเตาะ)	▪ รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ ▪ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	▪ เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ▪ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
เกาะนก (มอแกน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	▪ ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติป่าสงวนแห่งชาติและป่าชายเลน ▪ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ▪ สุสานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและนายทุนจะแย่งพื้นที่ (สุสานเกาะเตาะ)	▪ รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ ▪ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	▪ เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ▪ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
ทับปลา (มอแกน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	▪ ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ทหาร ▪ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ส.ป.ก. น.ส.3 และพื้นที่ป่าชายเลน ▪ สุสานอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและนายทุนจะแย่งพื้นที่ โดยอ้างเขตแดนแต่รัฐไม่ตรวจสอบ (สุสานมะนาว)	▪ รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ ▪ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ▪ ชาวเลเรียกร้องพื้นที่สุสาน เนื่องจากพื้นที่ที่หลงโดยการแย่งพื้นที่ของนายทุน	▪ เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ▪ ชุมชนเข้มแข็ง ▪ การประกาศเขตคุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลแห่งที่ 3 ของประเทศไทย ▪ คณะกรรมการส่วนกลางเข้ามาช่วยเหลือแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ดินทางจิตวิญญาณกับเอกชนอย่างเป็นรูปธรรม ▪ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	ความร่วมมือหรือการเข้าร่วมเป็นพันธมิตร/เจรจาต่อรอง (partnership)
หินลาด (มอแกน)	ที่ดินประเภทชุมชน ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	▪ ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชายเลนและพื้นที่ทหาร	▪ รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ ▪ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ▪ การลอบยิง	▪ เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ▪ คณะกรรมการส่วนกลางเข้ามาช่วยเหลือแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ดินทางจิตวิญญาณกับเอกชนอย่างเป็นรูปธรรม	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
 ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
 วิชาการ พรกําหนดทรัพย์

ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
			▪ ที่อยู่อาศัยอยู่ในที่ดิน ก.บ.ท.5 ซึ่งไม่มีความมั่นคง ▪ สุสานอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและนายทุนจะแย่งพื้นที่ โดยล้ำเขตแดนแต่รัฐไม่ตรวจสอบ (สุสานมะนาว)		▪ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	
ลำปี (มอแกน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	▪ ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชายเลนและพื้นที่ทหาร ▪ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่นายทุนจำนวน 7 หลัง ▪ สุสานอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและนายทุนจะแย่งพื้นที่ โดยล้ำเขตแดนแต่รัฐไม่ตรวจสอบ (สุสานมะนาว) และพื้นที่ทางจิตวิญญาณอยู่ในที่ดินของนายทุน	▪ รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ ▪ รัฐเตือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ▪ ขับไล่ออกจากพื้นที่	▪ เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ▪ ชุมชนเข้มแข็ง ▪ การประกาศเขตคุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลแห่งที่ 3 ของประเทศไทย ▪ คณะกรรมการส่วนกลางเข้ามาช่วยเหลือแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ดินทางจิตวิญญาณกับเอกชนอย่างเป็นรูปธรรม ▪ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	ความร่วมมือหรือการเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา/เจรจาต่อรอง (partnership)
ขนิม (มอแกน)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้ ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม	รัฐ เอกชน	▪ ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชายเลนและพื้นที่ทหาร ▪ ที่อยู่อาศัยไม่ค่อยมีปัญหา เพราะมีโฉนดและเป็นที่ สปก. ▪ สุสานอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและนายทุนจะแย่งพื้นที่ โดยล้ำเขตแดนแต่รัฐไม่ตรวจสอบ (สุสานมะนาว) และสุสานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและนายทุนจะแย่งพื้นที่ (สุสานเกาะเตาะ)	▪ รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ ▪ รัฐเตือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ▪ ขับไล่ออกจากพื้นที่	▪ เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ▪ คณะกรรมการส่วนกลางเข้ามาช่วยเหลือแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ดินทางจิตวิญญาณกับเอกชนอย่างเป็นรูปธรรม ▪ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
ท่าใหญ่ (มอแกน)	ที่ดินประเภทชุมชน	รัฐ เอกชน	▪ ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ▪ ที่อยู่อาศัยไม่ค่อยมีปัญหา เพราะมีโฉนด ▪ สุสานมีปัญหา นายทุนจะแย่งพื้นที่	▪ รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ ▪ รัฐเตือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ▪ การขับเบียดพื้นที่จากชาวเล ▪ หน่วยงานรัฐเพิกเฉย	▪ เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ▪ ผู้นำชุมชนให้การช่วยเหลือ ▪ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชาการ พรก่าเหนือทรัพย์

ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
แหลมหลา (มอแกน)	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของกรมธนารักษ์ สุสานอยู่ในพื้นที่ของกรมธนารักษ์ กรมธนารักษ์ ประกาศทับพื้นที่สุสานชุมชนมอแกน ม.5 ต.ไม้ขาว จำนวน 8 ไร่ เพื่อยกให้ตำรวจภูธรภาค 8 สร้างสำนักงาน การจัดพิธีกรรมนอนหาดอยู่ในที่เอกชน	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ชาวเลประมาณ 60 คน ได้เดินทางมารวมตัวกันที่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดภูเก็ต เพื่อยื่นหนังสือร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต คัดค้านการกระทำของกรมธนารักษ์ที่มอบพื้นที่บางส่วน	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ ชาวบ้านร้องเรียนและจัดให้มีการเจรจากับกรมธนารักษ์ เครือข่ายผู้ประสภภัยสีนามิช่วยเจรจาแก้ไขปัญหา ตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาพิธีกรรมนอนหาด	ความร่วมมือหรือ การเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา /เจรจาต่อรอง (partnership)
หินลูกเดียว (มอแกน)	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน สุสานอยู่ในพื้นที่ของกรมธนารักษ์ กรมธนารักษ์ ประกาศทับพื้นที่สุสานชุมชนมอแกน ม.5 ต.ไม้ขาว จำนวน 8 ไร่ เพื่อยกให้ตำรวจภูธรภาค 8 สร้างสำนักงาน การจัดพิธีกรรมนอนหาดอยู่ในที่เอกชน	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ชาวเลประมาณ 60 คน ได้เดินทางมารวมตัวกันที่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดภูเก็ต เพื่อยื่นหนังสือร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต คัดค้านการกระทำของกรมธนารักษ์ที่มอบพื้นที่บางส่วน	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ ชาวบ้านร้องเรียนและจัดให้มีการเจรจากับกรมธนารักษ์ เครือข่ายผู้ประสภภัยสีนามิช่วยเจรจาแก้ไขปัญหาให้ใช้พื้นที่ตามมาตรา 9 ของประมวลกฎหมายที่ดิน (หลังสีนามิ) เสนอ คทช. อนุญาตให้ใช้พื้นที่อยู่อาศัย 20 ปี (ปัจจุบัน) ตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาพิธีกรรมนอนหาด การประกาศเขตคุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลแห่งที่ 2 ของประเทศไทย	ความร่วมมือหรือ การเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา /เจรจาต่อรอง (partnership)
สะป้า (อุรักลาไวย)	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน สุสานยังมีแนวเขตไม่ชัดเจน แย่งพื้นที่กับเอกชนและยังไม่ประกาศเป็น น.ส.ล.	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ เสนอ คทช. อนุญาตให้ใช้พื้นที่อยู่อาศัย 20 ปี (ปัจจุบัน)	ความร่วมมือหรือ การเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา /เจรจาต่อรอง (partnership)
หาดราไวย์ (มอแกน มอแกลน อุรักลาไวย)	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยมีการฟ้องร้องกับเอกชนที่อ้างสิทธิ สุสานมีแนวเขตชัดเจน ไม่มีปัญหาขัดแย้ง	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ การใช้กำลังปะทะกัน ฟ้องร้องศาลปกครอง	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ การพิพาทภายในชั้นศาล	ความร่วมมือหรือ การเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา /เจรจาต่อรอง (partnership)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชาชีพการ พรกำเหนิดทรัพย์

ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
			พื้นที่ขึ้นคานเรือ พื้นที่ทางจิตวิญญาณมีปัญหาพิพาทกับเอกชน	ขึ้นศาล ฟ้องร้องขับไล่ชาวเลและผู้ที่อยู่อาศัยให้ออกไปจากที่ดิน นำหินมาปิดพื้นที่ลงหน้าชายหาด และพื้นที่บ่าลัย ซึ่งเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมของชาวเล	ศาลวินิจฉัยจากหลักฐานการอ่านแปลภาพถ่ายที่สำนักพระราชวังบันทึกเสด็จพระราชดำเนินโดยในหลวง ร.9 หลักฐานสำคัญทางการศึกษาของชาวเลที่โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ จ.ภูเก็ต การสืบค้นประวัติการตั้งถิ่นฐานและวิถีวัฒนธรรม เพื่อยืนยันสิทธิชุมชนดั้งเดิมและการแก้ไขปัญหาทางออกเอกสารสิทธิทับที่ดินชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	
สีเหร่ (มอแกน มอแกลน อูรักลาไ่วย)	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยมีการฟ้องร้องกับเอกชนที่อ้างสิทธิจำนวน 5 ราย สุสานยังมีแนวเขตไม่ชัดเจน แย่งพื้นที่กับเอกชนและยังไม่ประกาศเป็น น.ส.ล.	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเตือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ขึ้นศาล	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ การพิพาทภายในชั้นศาล	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
แหลมตง (อูรักลาไ่วย)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ แออัด ทางเข้าเล็ก ลำบากมาก และน้ำเค็ม สุสานมีปัญหาขายทุนแย่งพื้นที่ เคยมีสุสานของชุมชนถึง 4 แห่ง แต่หลังจกมีการออกเอกสารสิทธิทับซ้อนก็เกิดการสร้างโรงแรมบนสุสาน บางโรงแรมขุดและย้ายกระดูกชาวเลไปไว้ที่อื่นก่อนสร้าง บางโรงแรมสร้างทับโดยไม่ประกอบพิธีหรือสุสานเพราะถือว่าตัวเองมีเอกสารสิทธิ ศาลบรรพชนชาวเลตกอยู่ในพื้นที่เอกชนอ้างสิทธิสร้างโรงแรมทับ	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเตือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ขับไล่ให้ออกจากพื้นที่ พิพาทกับเอกชนอยู่บ่อยครั้ง	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คุ่มครอง กั้นพื้นที่ศาลบรรพชนออกจากเอกสารสิทธิของโรงแรม ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
 ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
 วิชาการ พรก่าเห็นตีพิมพ์

ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
ดิงโหร (อุรักลาไวย์)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ	ที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ป่าชายเลน สุสานอยู่ในรัฐซึ่งยังไม่ค่อยเกิดปัญหา	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ขับไล่ให้ออกจากพื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ชุมชนเข้มแข็ง ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	ความร่วมมือหรือการเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา/เจรจาต่อรอง (partnership)
กลาโหม (อุรักลาไวย์)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยเกิดขึ้นหลังสิ้นปี โดยกระทรวงกลาโหมขอที่ดินให้ ซึ่งเป็นครอบครัวขยายจากชุมชนชาวเลมุดู สุสานมีผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ เจ้าของเดิมเคยรับปากว่าจะกันพื้นที่ให้ แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนผู้ถือกรรมสิทธิ์ ทำให้ชาวเลเกิดความไม่มั่นคงในพื้นที่ทางจิตวิญญาณและแปลงพื้นที่ว่างยังไม่ประกาศ น.ส.ล. (สุสานเกาะจำ)	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ขับไล่ให้ออกจากพื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ กระทรวงมหาดไทยเป็นคนกลางในการเจรจาเพื่อกันพื้นที่สุสานชาวเล และดำเนินการเร่งออก น.ส.ล. ในพื้นที่สุสานชาวเล	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
มุดู (อุรักลาไวย์)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ สุสานมีผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ เจ้าของเดิมเคยรับปากว่าจะกันพื้นที่ให้ แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนผู้ถือกรรมสิทธิ์ ทำให้ชาวเลเกิดความไม่มั่นคงในพื้นที่ทางจิตวิญญาณและแปลงพื้นที่ว่างยังไม่ประกาศ น.ส.ล. (สุสานเกาะจำ)	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ขับไล่ให้ออกจากพื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ กระทรวงมหาดไทยเป็นคนกลางในการเจรจาเพื่อกันพื้นที่สุสานชาวเล และดำเนินการเร่งออก น.ส.ล. ในพื้นที่สุสานชาวเล	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
บ้านกลาง (อุรักลาไวย์)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน น.ส.3 และ ก.ท.บ.5 สุสานมีผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ เจ้าของเดิมเคยรับปากว่าจะกันพื้นที่ให้ แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนผู้ถือกรรมสิทธิ์ ทำให้ชาวเลเกิดความไม่มั่นคงในพื้นที่ทางจิตวิญญาณ	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ไม่ค่อยมีข้อพิพาท	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ กระทรวงมหาดไทยเป็นคนกลางในการเจรจาเพื่อกันพื้นที่สุสานชาวเล และดำเนินการเร่งออก น.ส.ล. ในพื้นที่สุสานชาวเล	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชาชีพ พรำกะเหน็ดทรัพย์

ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
			และแปลงพื้นที่ว่างยังไม่ประกาศ น.ส.ล. (สุสานเกาะจำ)			
เกาะจำ (อุรักลาไวย์)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้ ที่ดินประเภทอนุรักษ์ สภาพแวดล้อม เพื่อการท่องเที่ยว	รัฐ เอกชน	■ ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ เขตป่าชายเลน เขตห้ามล่าสัตว์ป่า พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่อนุรักษ์ห้วยทะเล และพื้นที่การท่องเที่ยว ■ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ที่ราชพัสดุ ที่โล่งว่างสาธารณะ และที่ป่าสงวนแห่งชาติ ■ สุสานมีผู้ถือกรรมสิทธิ์ เจ้าของเดิมเคยรับปากว่าจะกันพื้นที่ให้ แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนผู้ถือกรรมสิทธิ์ ทำให้ชาวเลเกิดความไม่มั่นคงในพื้นที่ทางจิตวิญญาณ และแปลงพื้นที่ว่างยังไม่ประกาศ น.ส.ล. (สุสานเกาะจำ) ■ ศาลไต่เบงหรง ศาลบรรพชนอยู่ในเขตพื้นที่ของรัฐ ไม่มีความมั่นคง ■ ไม่มีพื้นที่สำหรับขอมเรือ (คานเรือ) ■ การไร้เอกสารสิทธิ์ที่ดินที่เป็นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำกิน	■ รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ ■ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	■ เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ■ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ ■ กระทรวงมหาดไทยเป็นคนกลางในการเจรจาเพื่อกันพื้นที่สุสานชาวเล และดำเนินการเร่งออก น.ส.ล. ในพื้นที่สุสานชาวเล ■ เข้ากระบวนการของกลุ่มขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม หรือ P-MOVE ตามมติ ครม. 2553 ■ ส่งเสริมและคุ้มครองศาสนสถาน ศาลเจ้าไต่เบงหรง บ้านเกาะจำ เป็นศาลบรรพชนของชาวเลอุรักลาไวย์	ความร่วมมือหรือ การเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา /เจรจาต่อรอง (partnership)
ไนไร่ (อุรักลาไวย์)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	■ ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ■ ที่อยู่อาศัยมีเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนด ■ สุสานอยู่ในที่ดินของเอกชน ประมาณ 1 ไร่ 1 งาน 30 ตารางวา	■ รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ ■ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ■ ชาวเลและเอกชนผลัดกันคัดค้านการวัดพื้นที่	■ เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ■ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือ การร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
โต๊ะบาหลี (อุรักลาไวย์)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	■ ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ■ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน ■ สุสานอยู่ในที่ดินของเอกชน (สุสานบ่อแหน)	■ รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ ■ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ■ ข้อพิพาทไม่รุนแรง ■ ชาวเลและเอกชนผลัดกันคัดค้านการวัดพื้นที่	■ เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ■ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ ■ การทำบ้านมั่นคง ■ มีการพูดคุยถึงการยกที่ดินให้จำนวน 2 ไร่	ความร่วมมือหรือ การเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา /เจรจาต่อรอง (partnership)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชากร พรกำแหงนิติทรัพย์

ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
คลองดาว (อุรังกลาไวย์)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ที่อยู่อาศัยมีเอกสารสิทธิ สุสานมี น.ส.ล. (สุสานคลองดาวและบ้านแหลมทุ่งยุง)	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
สังกาอู๋ (อุรังกลาไวย์)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยมีโฉนด และบางส่วนอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 6 ราย สุสานเป็นที่สาธารณะยังไม่มี น.ส.ล. (สุสานหนองทราย)	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ยังไม่ค่อยมีข้อพิพาทในพื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ ศาลบรรพชนชาวเลสั่งกะอู๋ได้รับการประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม โดยจังหวัดกระบี่ รวมถึงศูนย์วัฒนธรรมชาวเลสังกาอู๋ ที่ดินถือครองโดยชุมชน	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
เกาะบุโหลน (อุรังกลาไวย์)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยมีเอกสารสิทธิ สุสานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ ชุมชนไม่ค่อยเข้มแข็ง	การปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation)
เกาะอาดัง (อุรังกลาไวย์)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ สุสานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ให้กระทรวงมหาดไทยเร่งพิสูจน์สิทธิการใช้ประโยชน์สุสาน สุสานเริ่มหนาแน่น (สุสานป่าไต่บูได้ด)	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ การสั่งการของหน่วยงานเฉพาะกิจ การสำรวจประวัติการถือครองการทำประโยชน์ที่ดินของชาวอุรังกลาไวย์ การทำผังตระกูล การประกาศเขตคุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลแห่งที่ 4 ของประเทศไทย	ความร่วมมือหรือการเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา/เจรจาต่อรอง (partnership)
เกาะหลีเป๊ะ (อุรังกลาไวย์)	ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้	รัฐ เอกชน	ที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และขัดแย้งกับนายทุนหลายจุด สุสานโตะซีริทงเข้าออกมีข้อพิพาทกับเอกชน สุสานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ	รัฐดำเนินการจับกุมและปรับ รัฐเดือนชาวเลที่เข้าไปใช้พื้นที่ ขึ้นศาล ผู้ทรงอิทธิพลใช้การหลอก ช่มชู้ และคุกคามชาวเลที่มีชื่อในที่ดินแต่ละแปลงที่ครอบครอง (ยุค ส.ศ.1)	เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือ ขึ้นกับเจ้าหน้าที่รัฐ การพิพากษาในชั้นศาล การสั่งการของหน่วยงานเฉพาะกิจ การสำรวจประวัติการถือครองทำประโยชน์ที่ดินของชาวอุรังกลาไวย์ การทำผังตระกูล	ความร่วมมือหรือการเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา/เจรจาต่อรอง (partnership)

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
 ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
 วิชาการ พรกำเหนิดทรัพย์

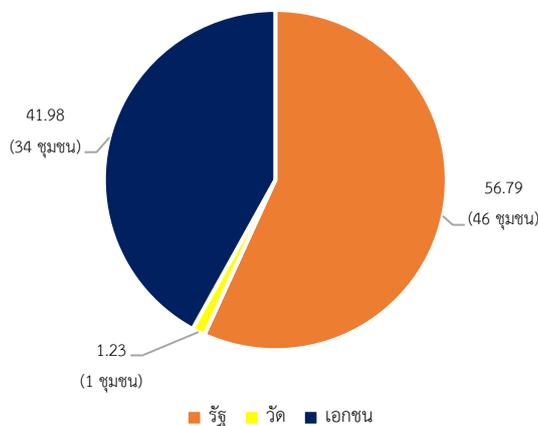
ชุมชน	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม	คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	ปัญหาพื้นที่	การแสดงออกของความขัดแย้ง	ลักษณะของการแก้ไขปัญหา	ระดับการมีส่วนร่วม
			▪ การเปลี่ยนเอกสารสิทธิ์จาก ส.ค.1 เป็น น.ส.3 ทำให้พื้นที่เพิ่มขึ้นและเกิดพื้นที่ทับซ้อนกัน (การออกเอกสารสิทธิ์โดยมิชอบ) ▪ การมอบสิทธิ์ให้คนนอกมาช่วยดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์ ▪ นโยบายการท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะหลีเป๊ะ	▪ สร้างรั้วปิดทางเข้า-ออกพื้นที่หน้าหาดและทางเข้าโรงเรียน ▪ การถมทับลำรางสาธารณะประโยชน์และถนนดั้งเดิมของชาวบ้าน	▪ การประกาศเขตคุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลแห่งที่ 4 ของประเทศไทย	

สรุปผลและอภิปรายผล: สาเหตุและรูปแบบปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย

จากการศึกษาปรากฏการณ์ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย จำนวน 46 ชุมชน ด้วยการสัมภาษณ์ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสารและนำมาทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ พบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรมนั้น ร้อยละ 62.50 (จำนวน 35 ชุมชน) อยู่ในที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้ รองลงมา คือ ที่ดินประเภทอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว (ร้อยละ 12.50 หรือจำนวน 7 ชุมชน) ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย (ร้อยละ 8.93 หรือจำนวน 5 ชุมชน) ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม (ร้อยละ 7.14 หรือจำนวน 4 ชุมชน) ที่ดินประเภทชุมชน (ร้อยละ 5.36 หรือจำนวน 3 ชุมชน) และที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 3.57 หรือจำนวน 2 ชุมชน) ตามลำดับ และเมื่อศึกษาประเด็นคู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล พบว่า ร้อยละ 56.79 คือ รัฐ (จำนวน 46 ชุมชน) รองลงมา คือ เอกชน (ร้อยละ 41.98 หรือจำนวน 34 ชุมชน) และวัด (ร้อยละ 1.23 หรือจำนวน 1 ชุมชน)

ภาพที่ 2 การใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมือง

ภาพที่ 3 คู่ขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชาการ พรกำแหงศรพิชญ์

เมื่อพิจารณาประเด็นของปัญหาพื้นที่และการแสดงออกของความขัดแย้ง สามารถจำแนกออกเป็น 3 พื้นที่ คือ พื้นที่ทำกิน พื้นที่อยู่อาศัย และสุสานและพื้นที่จิตวิญญาณ สามารถสรุปปัญหาแยกตามพื้นที่ได้ดังต่อไปนี้

1) พื้นที่ทำกิน: ปัญหาที่ส่วนใหญ่ที่พบ คือ ปัญหาการบุกรุกที่ของรัฐ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชายเลน พื้นที่ชุ่มน้ำ และอื่น ๆ เนื่องจาก วิถีชีวิตของชาวเลมีการทำประมงแบบการสร้างเพิงพักชั่วคราว หรือ บานัด ซึ่งมักจะกระจายอยู่ตามพื้นที่ครอบครองของรัฐ อันส่งผลให้เกิดปัญหาข้อพิพาทกับรัฐอยู่บ่อยครั้ง เช่น การเตือน ขับไล่ให้ออกจากพื้นที่ จับกุม และปรับ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงของปัญหา

2) พื้นที่อยู่อาศัย: สามารถแบ่งประเด็นปัญหาออกเป็น 2 ประเภทตามคู่ขัดแย้ง กล่าวคือ รัฐและเอกชน โดยความขัดแย้งกับรัฐ คือ การบุกรุกที่ของรัฐ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชายเลน พื้นที่ชุ่มน้ำ ที่ราชพัสดุ ที่โล่งว่างสาธารณะ และอื่น ๆ ตลอดจนการมีพื้นที่อยู่อาศัยอยู่ในที่ดินประเภท น.ส.3 ส.ป.ก. และ ภ.ท.บ.5 ซึ่งมีความไม่มั่นคงและยังคงถูกขับไล่ให้ออกจากพื้นที่อยู่บ่อยครั้ง ส่วนปัญหาความขัดแย้งกับเอกชน คือ การมีที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของเอกชนที่อ้างสิทธิ การถูกกว้านซื้อพื้นที่โดยกลุ่มเอกชน ตลอดจนการอยู่อาศัยในพื้นที่ที่เอกชนจัดสรรให้แต่ไม่มีเอกสารสิทธิที่ชัดเจน ปัญหาเหล่านี้จึงทำให้เกิดความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย โดยข้อพิพาทกับเอกชนมีหลายระดับ เช่น การขึ้นศาล การทะเลาะวิวาท ไปจนถึง การข่มขู่ การลอบยิง เป็นต้น ขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงและความเรื้อรังของปัญหา ตลอดจนอิทธิพลของกลุ่มเอกชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ปัจจัยเกี่ยวกับกระแสนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอิทธิพลที่สำคัญปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลต่อระดับความรุนแรงของปัญหาด้านที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม บางชุมชนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย คือ มีโฉนดเอกสารสิทธิ แต่ถือว่าเป็นส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับชุมชนชาวเลทั้งหมด

3) สุสานและพื้นที่จิตวิญญาณ: สามารถแบ่งประเด็นปัญหาออกเป็น 2 ประเภทตามคู่ขัดแย้ง กล่าวคือ รัฐและเอกชน โดยความขัดแย้งกับรัฐ คือ การบุกรุกที่ของรัฐเช่นเดียวกับที่อยู่อาศัย โดยรัฐมักแสดงออกโดยการคัดค้านไม่ให้ฝังศพและการขับไล่พื้นที่ ส่วนปัญหาความขัดแย้งกับเอกชนคือ การมีที่สุสานอยู่ในเขตพื้นที่ของเอกชนที่อ้างสิทธิ แนวเขตพื้นที่สุสานไม่ชัดเจนทำให้เกิดพื้นที่ข้อพิพาท เป็นต้น โดยข้อพิพาทกับเอกชนมีหลายระดับ เช่น การคัดค้านการรังวัดที่ดิน การขึ้นศาล การทะเลาะวิวาท ไปจนถึง การข่มขู่ การลอบยิง เป็นต้น ขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงและความเรื้อรังของปัญหา ตลอดจน อิทธิพลของกลุ่มเอกชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังพบว่ามีกรณีขุดย้ายกระดูก และการไล่รื้อที่สุสานเพื่อนำมาประกอบกิจการเพื่อการท่องเที่ยวในหลายพื้นที่ อันเป็นปัญหาความขัดแย้งกันมาอย่างยาวนาน นอกจากนี้ พื้นที่ประกอบพิธีกรรมบางส่วนยังอยู่ในพื้นที่ของเอกชนซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งเรื่อยมา

สำหรับลักษณะของการแก้ไขปัญหาหลายระดับ เช่น การใช้กระบวนการทางศาล การมีเครือข่ายเข้ามาช่วยในการช่วยเหลือ และการตัดสินใจโดยดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ ตลอดจน การประกาศเขตคุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเพื่อสร้างอำนาจต่อรองให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล และเมื่อพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยทั้ง 46 ชุมชน โดยตัวชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมได้ตัดแปลงจากระดับบันไดของการมีส่วนร่วมของ Arnstein (1971) สามารถจำแนกได้ว่า ชุมชนชาวเลในประเทศไทยส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับของการปลอบใจหรือการร่วมแสดงความคิดเห็น (placation) ซึ่งเป็นจัดว่ามีส่วนร่วมบางส่วน (tokenism) กล่าวคือมีกระบวนการแสดงความคิดเห็นแต่การตัดสินใจในการกำหนดแนวทางปฏิบัติการแก้ไขปัญหา ยังคงอยู่ที่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ โดยพบได้ทั้งสิ้นจำนวน 32 ชุมชน ซึ่งแนวทางการแสดงออกส่วนใหญ่ คือ มีการรวมกลุ่มของชุมชน

บางส่วนแต่ได้รับการช่วยเหลือจากเครือข่ายภาคประชาสังคมที่เข้ามาช่วยเหลือเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม บางชุมชนที่มีความเข้มแข็งมากกว่านั้นและมีการรวมกลุ่มกันภายในชุมชนเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง ตลอดจนการได้รับการช่วยเหลือจากเครือข่ายภาคประชาสังคมนั้นจะมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับความร่วมมือหรือการเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา/เจรจาต่อรอง (partnership) ซึ่งเป็นจิตว่ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (citizen power) กล่าวคือ มีกระบวนการเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง การเจรจาต่อรองกับรัฐและเอกชน ตลอดจน การประกาศเขตคุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเพื่อกำหนดขอบเขตวิถีชีวิตและขยายผลสู่การสร้างอำนาจต่อรอง โดยพบได้ทั้งสิ้น 14 ชุมชน

ข้อเสนอแนะ: บทสรุปและจุดเริ่มต้นของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีตของประเทศไทย

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นตอของความพยายามต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีตนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งทางความคิดในระบบการถือครองที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลกับโลกสมัยใหม่ โดยการถือครองที่ดินตามจารีตถือเป็นลักษณะพิเศษ เนื่องจากไม่ได้ยึดถือกฎหมายเป็นสำคัญ ซึ่งขัดแย้งกับการดำรงชีวิตในโลกสมัยใหม่ ดังนั้น แนวทางการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีตจำเป็นต้องใช้ต้นทุนและความเข้มแข็งทางสังคมเพื่อการเพิ่มอำนาจในการต่อรอง ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีตโดยถอดกระบวนการจากแนวทางการต่อสู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย ซึ่งสามารถระบุได้ว่าสิ่งที่ควรใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ คือ ต้นทุนทางสังคม ต้นทุนทางการเมือง และการสร้างบทบาทและตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย กล่าวคือ การดำเนินการทั้ง 3 ส่วนนี้เป็นไปเพื่อการสร้างเครือข่าย การสร้างความชอบธรรม และการเพิ่มอำนาจต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต ซึ่งความน่าสนใจที่ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นถัดไปคือ แนวทางการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยนั่นเอง

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ได้รับการอนุเคราะห์ข้อมูลจากคุณอาทิตย์ ทะเลลึก คุณสายใจ หาญทะเล คุณเดี่ยว ทะเลลึก และคุณอรวรรณ หาญทะเล และกลุ่มแกนนำผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมงานสถาปนาเขตพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ลำดับที่ 23 ที่ได้ร่วมกันเสนอแนะและบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยจนผู้เขียนสามารถถ่ายทอดเป็นบทความฉบับนี้

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดกระบี่ พ.ศ. 2559. (25 พฤศจิกายน 2559). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 133 ตอนที่ 98 ก หน้า 1-12.
- กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดพังงา พ.ศ. 2560. (10 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 41 ก หน้า 17-25.
- กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2554. (7 กรกฎาคม 2554). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 128 ตอนที่ 55 ก หน้า 25-36.

ปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย:
ต้นตอของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการถือครองที่ดินตามจารีต
วิชาการ พรก่าเหน็ดทรัพย์

กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดระนอง พ.ศ. 2558. (26 สิงหาคม 2558). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 132 ตอนที่ 81 ก หน้า 26-32.

กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดสตูล พ.ศ. 2560. (21 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 45 ก หน้า 8-13.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2557). *ทำทนายทางเลือก: ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง*. ของเรา.

นฤมล อรุโณทัย และคณะ. (2557). *ทักษะวัฒนธรรมชาวเล: ร้อยเรื่องราวชาวเล - มอแกน มอแกลน และอูรักลาโว้ย ผู้กล้าแห่งอันดามัน*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม, มูลนิธิภูมิปัญญาบนพื้นที่สูง, ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, และสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย. (2561). *รายงานสังเคราะห์ชนเผ่าพื้นเมืองกลุ่มชายขอบและเปราะบางในประเทศไทย*. มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม. https://data.opendevlopmentmekong.net/dataset/b933c7b0-3362-4ea2-bdcb-fe13e3ef74d1/resource/2651ecdb-ad08-41c9-ab88-d676a4084655/download/synthesis_report_marginalization_of_vulnerable_indigenous_peoples_in_thailand.pdf

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2567, 2 พฤษภาคม). *พื้นที่คุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). <https://www.sac.or.th/portal/th/news/detail/258>

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). *กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). <https://ethnicity.sac.or.th/database-ethnic>

Arnstein, S. R. (1971). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.

Bercovitch, J., Zartman, I. W., & Kremenyuk, V. (2009). *The Sage handbook of conflict resolution*. <https://doi.org/10.4135/9780857024701>

Besteman, C. (1994). Individualisation and the assault on customary tenure in Africa: Title registration programmes and the case of Somalia. *Africa*, 64(4), 484-515.

Galtung, J. (2009). *Theories of conflict: Definitions, Dimensions, Negations, Formations*. https://www.transcend.org/files/Galtung_Book_Theories_Of_Conflict_single.pdf

King, R. (1971). Land reform: some general and theoretical consideration. *Norwegian Journal of Geography*, 25(2), 85-97.

Ting-Toomey, S. (1985). Toward a Theory of Conflict and Culture. *Communication, Culture, and Organizational Processes*, 71-86.

Ubink, J. M. (2008). Negotiated or negated? The rhetoric and reality of customary tenure in an Ashanti village in Ghana. *Africa*, 78(2), 264-287.